

KULTTUURITUOTTAJA TAITEILIJAN TYÖLLISTÄJÄNÄ

Jouni Nieminen

Muusikko-lehti aloittaa tässä numerossa juttusarjan musiikkialan tuottajista. Käsité on moniselitteinen, mutta tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan henkilöä, jonka toimesta musiikolla on mahdollisuus työllistyä.

Vaikka kulttuurituottaja on käsitteenä varsin tuore, voidaan sanoa, että eri titteleillä esiintyneitä tuottajia on ollut lähes yhtä kauan kuin esiintyviä taiteilijojakin. Tuottajat eivät tosin läheskään aina ole olleet alan ammattilaisia. Usein he ovat edistäneet musiikkikulttuuria muun työn sivutuotteena.

Suomalaisen tanssilavakulttuurin suuruuden aikoina väitettiin olleen toista tuhatta toimivaa tanssilavaa. Jokainen näistä lavoista tarvitsi oman ”ohjelma- buukkaajansa”, joka laajasti käsitteäen oli paikallinen kulttuurituottaja. Lavakulttuuri tarjosi parhaina aikoinaan töitä suurelle joukolle ammattimuusikoita, joskin pitteet olivat usein amatöörien rakentamat.

Muusikkojen näkökulmasta toinen merkittävä työllistäjä on ollut ravintolasektori. Siellä esiintyjävalinnoista on yleensä päättänyt ravintolapäällikkö kenties ohjelmatoimiston avustamana. Varsin tavallista on, että yksittäinen tanssiravintola on tarjonnut työtä musikoille esimerkiksi viiden miestyövuoden verran. Se on luku, johon monikaan juhliittu festivaalituottaja ei yllä. Musikkojen kannalta on valitettavaa, että kuvatus kaltaisia, 5-7 iltaa viikossa musikkoja työllistäviä ravintoloita on olemassa enää kourallinen.

Ammattimaisempiakin tuottajia musiikkialalta on löytynyt jo vuosikymmenien ajan. Sinfoniaorkestereiden muuttuessa ammattimaisemmiksi tulivat kuvaan mukaan intendentit. Musiikkikustantamot ja levy-yhtiöt olivat ensimmäisiä liikeyrityksiä, joilla musiikin tuotanto oli automaattisesti toiminnan keskipiste. Ensimmäiset äänitetuotanto-

keskittyneet yhtiöt aloittivat Suomessa jo 1930-luvulla.

Kulttuuriteollisuus

Edistysmieliset kulttuurintutkijat ovat aina vierastaneet kaupallisen kulttuurituotannon käsitettä. Tuotanto on heidän mielipiteissään ollut puhtaalle taiteelle vieras yhteys. Kulttuuriteollisuudessa taiteellisen luomisen sijaan on tullut teollisesti ohjailtu prosessi. Näillä määritelmillä taide on puhtaimmillaan näkäteiteilijän luomana, kenties pyyteettömän mesenaatin tukeamana. Taiteen irvikuva voisi puolestaan olla loppuun asti kaupallistettu, formaatin mukainen tähdentekoshow.

Lievemmän näkökannan mukaan taiteilija voi olla ammatti ammattien joukossa. Tällöin taiteilijan työlle ja tuotteille voi olla olemassa levityskanavat ja markkinointikeinot siinä kuin muillakin aloilla. Esittävän taiteen alalla taiteilijalle syntyy normaalikäytännössä jopa työsuhteita, jotka monilla taiteen aloilla ovat tuntemattomia.

Taiteilijoilla ja heidän etujärjestöillään ei yleensä ole vastaansanomista kulttuuriteollisuuteen sinänsä. Kulttuurin lievä kaupallistaminen on parhaimmillaan luonut taiteilijoille uusia mahdollisuuksia ja synnyttänyt uusia työpaikkoja. Työpaikat tosin syntyvät useimmiten freelance-pohjalle. Tuottajaportaaseen kohdistuva kritiikki on ollut pääasiassa samankaltaista kuin muillakin teollisuuden aloilla.

Tuottajan tehtävistä

Äänitealalla tuottaja-termiä käytetään useammassa eri merkityksessä, mikä on omiaan aiheuttamaan sekaannusta. Tekijänoikeuden näkökulmasta tuottaja on se taho, joka maksaa masternauhan valmistamisen eli tyypillisesti levy-yhtiö. Totutusti tuottajaksi tituleerataan myös äänitysstudioon palkattua henkilöä, joka vastaa levy-yhtiöön päin

session taiteellisesta tasosta ja kenties rahavarojen riittävydestä. Tämän jutun ja juttusarjan kannalta kiinnostavin tuottaja äänitealalla on kuitenkin levy-yhtiön tuotantopäällikkö. Hän pitelee käsissään yhtä aikaa useamman tuotannon naruja, ja hän päättää siitä, mitkä artistit saavat tilaisuuden mennä studioon.

Yhtä lailla musiikkiteollisuuden muillakin sektoreilla voidaan erottaa henkilötuottaja ja organisaatio hänen takanaan. Osakeyhtiö saattaa järjestää konsertin ja kantaa taloudellisen vastuun siitä. Tästä huolimatta on olemassa henkilö, joka vastaa järjestelyistä organisaatioon päin ja joka tekee konsertin artistivalinnat.

Eri tuottajien toimenkuviissa on paljon eroja. Yleisen kokemuksen mukaan työssä yhdistyvät taiteellisen sisällön, talouden ja hallinnon osaaminen. Tuottaja saisi siis ymmärtää alan historiaa ja tuoreimpia trendejä. Yhtä lailla hänen tulisi lukea tiilinpäätöstä ja miettiä uusia markkinointi-ideoita. Tekijänoikeuden ja työläinsäädännön osaaminen on ammattilaisen oleellista osaamista.

Erityisesti pienissä organisaatioissa tuottaja saa luvan revetä moneen. Isommassa talossa vastuita voidaan jakaa, ja eri henkilöt voivat keskittyä omille sektoreilleen. Verkottuminen on se muodikas avainsana, jolla tuottajan työtä usein määritellään.

Yleisen selityksen mukaan tuottaja on välittäjä, joka saattaa yhteen taiteilijan ja hänen yleisönsä. Tuottajan riskinhallintaan kuuluu ensi vaiheessa selvittää, onko tuota yleisöä olemassa tai edes synnyttävissä. Tästäkin syystä kaikki halukkaat eivät pääse levy-yhtiöiden tuotanto-ohjelmaan tai Tavastia-klubin lavalle.

Tuottajan valta

Jotkut taidemuodot ovat perinteisesti olleet toisia tuottajave-

toisempia. Siksi tuottajia voidaan jakaa kategorioihin myös sen mukaan, kuinka paljon näillä on mahdollisuutta vaikuttaa esityksen taiteelliseen sisältöön. Hedelmällinen lähtökoh- ta toki on se, että tuottaja on innostunut tuottamastaan esityksestä. Kaupallisempi näkökulma aiheeseen on se, että esitys tehdään maksavalle yleisölle, jolloin tuottaja jättää omat mielipiteensä tuonne.

Musiikkialalta voidaan valita muutamia produktioita, joiden tuotantovastaavilla on varsin erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa sisältöön. Otettakoon esimerkiksi musiikkiteatteri ja kevyen musiikin konserttituotanto. Näistä musiikkiteatterin tuottajalla on huomattavasti enemmän vaikutusvaltaa esityksen sisällön suhteen. Vaikka teos olisikin hänelle valmiiksi annettu, hänellä on mahdollisuus valita esityksen koko *casting* ohjaa- ja myöten. Teatterimaailmassa tuottaja voi myös tilata haluamansa tyyllisen teoksen, ja saattaapa säveltäjä ryhtyä itse tuottajaksi.

Kevyen musiikin konserttituottaja ostaa tavallisesti kokonaispaketin, johon sisältyvät esittävä taiteilija ja hänen esittämänsä ohjelmisto. Voidaan sanoa, että tässä tapauksessa taiteilija on itse tuottanut esityksensä esityskuntoon asti. Konserttituottaja saa valmiin tuotteen, ja hänen vastuulleen jää tapahtuman muu ylöspano. Tässä hänellä toki on täydet mahdollisuudet osoittaa omaa luovuuttaan.

Suomalaisessa todellisuudessa taiteilija joutuu usein astumaan konserttituottajankin ton- tille. Koska kaikissa Suomen konserttisaleissa ei ole in-house-promootoria, taiteilijan täytyy joskus ottaa vastuu lipunmyynnistäkin saadakseen tilaisuuden järjestymään. Monet taiteilijat ovat kokeneet oma-kohtaisesti myös ne riskit, joita konsertin tuottamiseen liittyy.

Äänitealalla ovat nähtävissä kaikki mahdolliset variaatiot

tuottajan vallasta. Äärimmäisessä tapauksessa "auteur-tuottaja" rakentaa itse poimimastaan artistista haluamansa näköisen tuotteen. Toisessa ääripäässä on etabloitunut artisti, joka luovuttaa tuottajalle uuden materiaalin loppuun asti hiottuna.

Alan koulutusta

Eräät kansanopistot kouluttivat aiemmin kulttuurisihteereitä kuntien palvelukseen. Sitten monet opistoista ovat muuttuneet ammattikorkeakouluiksi ja tutkinnot samaa tahtia kulttuurituottajan AMK-tutkinnoiksi. Myös yliopistojen taide- ja taiteilijainjoilla on pyrkimystä Arts Management -koulutukseen. Tätä suunnataan myös taiteilijoille, joita motivoidaan yhä useammin yrittäjiksi.

Koska taiteilijoiden koulutus on kasvanut huomattavasti, on sinänsä luontevaa, että koulutetaan sellaisia ammattihenkilöitä, jotka pystyvät heitä työllistämään. Valitettavasti samaan aikaan kuntien kulttuuritahto on pikemminkin taantunut. Leikkauksien työpaikkojen joukossa on usein ollut ensimmäise-

nä kulttuurisihteeri. Tuottajakoulutuksessa ei voida enää luvata työllistymistä kuntasektorilla. Painopisteenä onkin ollut sijoittuminen markkinaehtoisesta taiteen kentälle mahdollisesti oman yrityksen turvin.

Suurin osa Suomessa toimivista tuottajista ei ole saanut varsinaista koulutusta alalle. Tuottajan työ on usein opittu kanta-pään kautta, mikä on lopulta koulutettujenkin henkilöiden edessä. Koulutuksen tulisi luonnollisesti antaa valmiudet maksua eri sektoreiden käytännöt. Tilanne on sama myös musiikkikoulutuksessa. Massiivisesta koulutuksesta huolimatta monet tulevat alalle jatkossakin osaamatta nuottikaan.

Ammattimaisen toiminnan mahdollisuus

Luontevalta tuntuisi, että juuri ammattitaiteilijoilla olisi mahdollisuus työllistyä ammattimaisen kulttuurituottajan leivissä. Kaupallisesti toimivan tuottajan näkökulmasta taiteilijan ammatillisuuden aste sinänsä on kuitenkin yhdentekevä, niin kau-

an kuin kysyntää riittää. Ostavan yleisön taso määrittelee yleensä myytävän tuotteen tason. Kulttuuriteollisuuden yllälyönnit nojaavat juuri yleisön täydelliseen manipulointiin.

Monet musiikkialan organisaatiot turvautuvat täysin freelance-muusikkokunnan olemassaoloon. Tuottajiksi luokiteltavaa väkeä työllistyy kokopäivätoimisesti esimerkiksi festivaalien, levy-yhtiöiden ja ohjelmatoimistojen leivissä. Taiteilijat ovat puolestaan tarvittaessa töihin kutsuttavia ja usein tosiasiasa vajaan työllistyneitä.

Ammattimaisen tuottamisen ja ammattimaisen kulttuurin tekemisen välillä kyteekin pieni paradoksi. Kun huvitilaisuuksien järjestäminen oli amatöörien käsissä, oli esittävillä taiteilijoilla enemmän mahdollisuuksia ammattimaiseen toimintaan. Tilaisuuksien tuottovaatimusta ei ollut viritetty kovinkaan korkealle, vaan niillä oli muitekin tavoitteita. Kun tuottaminen on ammattimaistunut, keskittyvät tilaisuudetkin suurempiin yksiköihin, mikä vähentää määrällisesti taiteilijoiden työtä.